

Te tamaiti ari'i iti

*Autour de
Saint Exupéry*

Te mau
ha'amāramaramara'a
nā te ta'ata
e tai'o i te puta ra

John Faatae Martin

laorana !

E rave rahi ta'o tumu nō roto mai i tō tātou reo tahiti tei fa'a'ohipahia i roto i teie puta, 'ua 'imi-roa-hia te tahi mau parau i roto i te mau puta fa'atoro parau e parau-ato'a-hia titionare (*dictionnaire* nā roto i te reo farāni), i rohia e te mau 'aivana'a no te tau i ma'iri, mai ia te mitionare peretane ra o John Davies, te peripetero Tepano Jaussen, e tae roa mai i tō te Fare Vāna'a nei.

E fifi rā ho'i te ta'ata huri parau i te tahi mau ta'o reo 'e'ē 'i 'ore ā i hurihia na roto i te reo tahiti. E «hāmani» ia 'oia i te tahi ta'o e mana'ohia e ana ē, 'o te mea tano a'e ia. I muri a'e te reira ta'o tahiti 'apī e tuatāpapahia ai i roto i te Fare Vāna'a, nō te ha'amana-roa-ra'a, 'aore ra nō te mono mai i te tahi ta'o huru tano a'e. 'Ua tāpura-hia i te hōpe'a o teie pu'e parau te mau ta'o rohi-'ōpī-hia nō te pāpa'ira'a i teie puta, 'e te tahi ato'a mau ha'amāramarara'a.

E riro ihoā te tahi mau hape tē 'itea mai e 'oe, e hape patapata-ra'a anei, e mohimohira'a anei te mata nō te nā ni'a-iho-noa-ra'a te tai'ora'a ...'eiaha ia e 'ino'ino mai, e riro ta 'oe fa'aarara'a mai 'ei ha'amaita'ira'a atu ā i tō muri iho mau nene'ira'a.

Tē ha'amauruuru maita'i nei au i na hoa 'aivana'a e piti ra, o Vaetua Coulin e o Vananga Pietri, o tei fāri'i maita'i mai i tā'u anira'a e ia tai'o rāua i teie puta hou a nene'ihia ai, 'e 'ua hōro'a mai rāua i tā raua mau arataira'a faufa'a roa.

'Ia a'a'ana'anatae tā 'oe tai'ora'a i teie 'ā'amu.

Te Aroha ia rahi !

Te huri parau
John Martin

‘O vai teie ta‘ata ‘o Antoine de Saint-Exupery o tei pāpa‘i i teie puta ?

E tāparau tuiro‘o ‘oia i roto i te mau fenua ato‘a i te ao nei, ‘eiaha i Farāni ana‘e, ‘ua hurihia tāna mau puta i pāpa‘i, na roto e rave rahi reo.

‘Ua fānauhia o Antoine de Saint-Exupéry i te ‘oire no Lyon i Farāni, i te matahiti 1900. ‘Ua haere ‘oia i te Fare Ha‘api‘ira‘a Teitei a te Nu‘u-Moana, i te Fare Ha‘api‘ira‘a Tōro‘a Pāpa‘i Hōho‘a, Tarai Ti‘i, Pāpa‘i Hōho‘a Fare, ‘e Fa‘a‘oto ‘Upa.

Te tōro‘a rā i amohia e ana i tōna pa‘arira‘a, o te tōro‘a Pairati Manureva ia o tāna i ha‘api‘i i tōna tau fa‘ehau, mai te matahiti 1921 e tae atu i te matahiti 1923. ‘Ua pairati ‘oia i muri iho i te mau manureva tīvira i Farāni, i ‘Aferita ‘e i Marite ‘Apato‘a. ‘Oia te hō‘ē o te mau pairati mātāmua i ha‘amau i te rēni manureva i tū‘ati ia Europa e ‘o Marite ‘Apato‘a.

‘Ua pi‘ihia ‘oia i roto i te Nu‘u-nā-te-Reva Farāni i te tupura‘a te tama‘i rahi i te matahiti 1939 ra. ‘Ua tama‘i ‘oia e tae roa atu i te matahiti 1940. I te upo‘oti‘ara‘a te nu‘u Purutia ‘e te vīra‘a ‘o Farāni ‘ua tāpuni ‘o Saint-Exupéry i Marite ‘e ‘ua fa‘a‘ō ‘oia iāna i roto i te Nuu-nā-te-Reva Farāni Vi‘Ore a te Tenerara de Gaulle. ‘Ua tae

'oia i ni'a i te tahua tama'ira'a no
'Aferita 'Apato'erau i te matahiti
1943.

I te 31 nō te 'āva'e Tiurai mata-
hiti 1944, 'ua ani 'oia e ia tonohia
'oia i te pō no te hi'opo'a i te huru
o te mau nu'u 'enemi i ni'a i te
fenua Farāni, nā ni'a mai i tōna
manureva. 'Ua fa'ati'ahia tāna
anira'a 'e 'ua mahuta 'oia na ni'a
i tōna manureva i taua pō ra.
'Aita 'oia i ho'i mai. Nō teie nei
roa nei te 'itera'ahia mai tōna
manureva i raro i te hōhonura'a o
te Moana Méditerranée, i te pae
'apato'a no te fenua Farāni. 'Ua
puta anei tōna manureva i te
'ōfa'i pupuhi i tōna anei rerera'a
atu i tāna hi'opo'ara'a, 'aore ra i
tōna ho'ira'a mai ? Tē titorotoro-
hia nei te reira parau i teie maha-
na, 'aita ato'a ā tōna tino i itea
mai.

E 'ere 'a tahi ra o Antoine de
Saint-Exupéry i fa'aruru ai i te 'ati
manureva. 'Ua topa a'e na 'oia i
roto i te metepara, i reira paha ia
tōna 'ōpuara'a i te pāpa'i teie
'ā'amu ?

TE MAU TA'O ROHI-'ĀPĪ-HIA 'E TE TAHI ATU Ā MAU HA'AMĀRAMARAMARA'A

'Ā'au : E'ere teie ta'o i te mea rohi-'āpī-hia. E reo tahiti tumu teie. Nō te mea rā ē, e piti tōna aura'a i tāpa'ohia ai i roto i teie tāpura. Te aura'a mātāmua, o te 'ā'au ia i roto i te 'opū o te ta'ata 'aore ra o te 'ānimara. Te piti o te aura'a o tā Antoine de Saint-Exupéry i fa'ōhipa i roto i tāna puta nā roto i te reo farāni *cœur* : te pū vaira'a ia o te mau mana'o hōhonu rau i roto i te ferurira'a o te ta'ata, mai te riri, te 'oa'oa, te fa'ahina'aro, 'e te vai atura ā... ('Api parau *80, rēni 5)

'Āere Vaiano : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. E uru rāau tupu noa te reira, 'aita ā i tomo-hia na e te ta'ata. *Forêt vierge* na roto i te reo farāni ('Api parau *7, rēni 3)

'Aivāna'a 'ihi fenua : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. E 'aivāna'a ia 'o tei 'ite i te i'oa 'e i te huru o te mau fenua ato'a, 'o te mau ānāvai, 'o te mau mou'a, 'e te tahi atu ā... *Géographe* nā roto i te reo farani ('Api parau *52, rēni 12)

'Aritōna : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. O te ta'i reo tahiti ia 'o te i'oa o te mataiena'a no te fenua Marite 'Apato'erau ra *Arizona* ('Api parau *8, rēni hōpe'a)

Baobab : O te i'oa papa'ā'ia nō te tahi tumu rā'au teitei roa e tupu nei i te fenua 'Aferita. E rae'ahia e 20 mētera te mene-menera'a o tōna tumu. Tē tupu ato'a nei teie huru rā'au i te fenua 'Auterāria ('Api parau *20, rēni 5 nō V)

Coquelicot : O te i'oa papa'ā'ia nō te tahi tiare 'ute'ute o te tupu noa nei i roto i te mau fa'a'apu i Farāni. 'Aita i itea e te ta'ata huri parau tōna fa'aaura'a e te tahi tiare no tō tātou nei mau pae fenua ('Api parau *30, rēni 6)

Feti'a : E'ere teie ta'o i te mea rohi-āpī-hia. E reo tahiti tumu rā. Nā roto i te hi'o-mata-noa-ra'a tō tatou mau tupuna i te ra'i, te hō'ē tao'a 'ana'ana e 'itehia e ana, e feti'a 'ia. 'Āre'a rā, nā roto i te hi'opo'ara'a a te mau 'aivāna'a i roto i tā ratou hi'o feti'a, 'ua 'itehia ē, 'ua rau te huru o te feti'a. 'Eiaha tātou e tuātapapa i te tā'ato'ara'a o te huru feti'a e vai nei, e ha'apa'o noa tātou i te huru fēti'a i tahutuhia e Antoine de Saint Exupéry i roto i tāna puta 'ā'amu : 'o tā te Fare Vāna'a i fa'aoti ē : e feti'a-horo, nō te mea ē, e 'ohu teie huru feti'a na te hiti i te tahi atu feti'a rahi a'e iāna, mai tō tātou fenua e tāmīnītō hā'ati nei i te rā, 'oia ho'i te mahana, ma te fa'aea 'ore. E parau-'ohie-noa vetahi ē, e Paraneta te reira huru feti'a (nō roto mai i te ta'o reo farāni ra *planète*). E 7 feti'a horo tei topahia te i'oa i roto i tō tātou nei Ao, i parauhia e te papa'a ē, Te Ao a Rā (*système solaire*) : 'o Tā'ero (*Mercury*), 'o Ta'urua (*Vénus*), 'o te Fenua (*Terre*), 'o Feti'a 'ura (*Mars*), 'o Ta'urua nui

(*Jupiter*), 'o Feti'a Tea (*Saturne*), 'o Heleekela (tā te Vaihi i'oa i topa i ni'a ia *Vénus*). Na feti'a i'oa papa'a ra 'o Neptune 'e 'o Pluton, tei 'ore ā i 'itehia te i'oa tahiti. Na tō tatou ia mau 'aivā-na'a no te reo e tuatāpapa i te reira 'āraua'e iho ('Api parau *14, rēni 19)

Géranium : O te i'oa papa'ā ia nō te tahi tiare tārona māt'ute'ute nō te fenua papa'ā, o tē tanuhia e ratou i mua mai i te fare 'e i te taupe'e fare nō te fa'a'una'unara'a ('Api parau *18, rēni 22)

'Ihifeti'a : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. E ta'ata 'aravihi te reira nō te tuatāpapa i te mau tao'a tei ni'a i te ra'i, mai te mau feti'a rau. E parau-ato'a-hia ē, e ta'ata hi'o feti'a, nō te mea ē, o te reira tōna huru ia hi'ohia 'oia i ni'a i tāna 'ohipa. E *Astronome* te reira ta'ata ia parauhia nā roto i te reo farāni. ('Api parau *16, rēni 16)

Léon Werth : E hoa rahi teie ta'ata nō Antoine de Saint Exupéry. 'Ua mau noa 'oia i Farāni i te tau ha'avira'a a te Purutia, ma te fifi te orara'a nō te rava'i 'ore te mā'a 'e te 'ārahu no te tāmahanahana te fare ia tae ana'e i te tau to'eto'e ; 'aita 'oia i ora i rapae ia Farāni mai tōna hoa. 'Ua pāpa'i 'o Saint Exupéry i teie puta i te matahiti 1943, 'aita ā ia te tama'i i hau atura, e nō reira 'oia i pūpū ai i tāna 'ā'amu nā Léon Werth ('Api parau *5)

Mahanatahi : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. E parauhia ia parau no te tahi mea, mai te tiare, 'aore ra te manumanu,

`aore ra te tahi `ōpuara`a e`ita e hau atu i te hō`ē mahana tōna maorora`a, e pohe, `aore ra e mo`e roa. E parauhia te reira `ohipa nā roto i te reo farāni : e mea *éphémère* (`Api parau *55, rēni 3)

‘Ōfi-‘ū’umi : E ta`o rohia e te ta`ata huri parau. Te ta`o tumu nō teie parau, `oia ho`i : `ōfi, `ua rohihia ia e te mau mitionare mātamua i huri i te Pipiria nā roto i tō tatou reo. `Aita Te Atua i tu`u mai i te reira manu ataata rahi i ni`a i tō tatou fenua, `aita ia tōna e i`oa tahiti, `a mana`o ai te ma huri parau mātāmua ra e rave mai i te ta`o herēni ra «Ophis». `Ua rau rā te huru o te `ōfi, mai te mea iti hu`a roa e tae roa atu i te mau mea rarahi roa, i rohi ai te huri parau nō teie nei puta i teie ta`o nō te `ofi rahi roa ra e parau ē *boa* nā roto i te reo farāni. E rae`aehia iāna e 4 mētera i te roa, `e te rahi o tōna tino, mai te tumu mei`a ra ia te menemene. E ti`a ato`a paha tōna i`oa ia parauhia e `ōfi-tāfifi, nō te mea ē, e tāfifi `oia i ni`a i te `ama`a tumu ra`au no te tāmoe moe i te `ānimara `aore ra i te ta`ata e nā raro a`e iho te haere. I reira te `ōfi nei e ha`amarua mai ai i ni`a i te `ānimara ra, `aore ra i te ta`ata ma te tāpi`i `e te ha`avi i tāna mau hātuatua-ra`a ē mure roa atu ai te aho o tei harua. `Ua `ū`umihia ia. E riro atu ai `ei `ina`i nā te `ōfi-`ū`umi (`Api parau *7, rēni 6)

Rahira`a ta`ata : E`ere teie i te ta`o `apī, e ha`amāramarama`a rā i te tahi mau nūmera rahira`a ta`ata i hōro`ahia mai e Antoine de Saint Exupéry. `Ua

pāpa'i `oia i tāna puta i te matahiti 1943, `ua rahi atu ā `ia te mau nūmera i teie tau. `Ua hau i te 60 matahiti i ma'iri i teie nei. `O tāna i pāpa'i, o te mau mea `ia i `itehia i tōna tau ('Api parau *56, rēni 2-11)

Raurauri'i : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau, nō te mea ē `aita `oia i `ite ē `aita anei e ta'o tahiti e vai nei nō te tuha'a o te tiare e parauhia nā roto i te reo farāni ē *pétale*, `oia ho'i, o te mau rauri'i `ū nehenehe `ia o te tiare, e parauhia ai : e tiare `ute`ute, e tiare tārona, e tiare nīnamu... E'ita e `ore e te vai noa ra taua ta'o ra, e `oa'oa roa `ia te huri parau ia fa'a'ite mai te feiā i `ite. Mauruuru ('Api parau *30, rēni 4)

Ta'ata hōrēni : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. `O te ta'ata `ia e hōro'a i te fa'atorora'a purumu `auri nā te pere'o'o auahi. Ia hape tāna fa'atorora'a, i vaho roa `ia te pere'o'o auahi e tāpae ai. Tōna i'oa farāni : *aiguilleur*. Te vai ato'a ra te reira tōro'a nō te mau rerera'a manu-reva. E ha'apapū `ia te reo farāni ē : *aiguilleur du ciel* ('Api parau *74, rēni 3)

Tāhārā : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. O te ta'i reo tahiti `ia `o te i'oa ra *Sahara*, te metepara rahi roa a'e o teie ao : e 8 mirioni tiromētera tuea tōna rahi. Tei ni'a i te fenua `Aferita tōna vaira'a ('Api parau *9, rēni 3 nō II)

Tuira-'inita-tītō : E ta'o rohia e te ta'ata huri parau. Te tuira nei, e `ōtu'itu'ihia `ia i roto i te `inita nō te fa'arari, hou a pāpa'i ai i te parau. `Āre'a te tuira-'inita-tītō

ra, e fa`aīhia ia i te `inita. E tau
 `api parau te pa`opa`o hou a
 tītō fa`ahou ai i te `inita i roto. E
 parauhia te reira huru tuiira nā
 roto i te reo farāni : *stylographe*
 (`Api parau *12, rēni 1)

Note pour la lecture :

Le signe (*) placé en fin de
 chaque paragraphe permet de
 retrouver le numéro de la page
 et la ligne où se trouve le mot
 expliqué.

Ce cinquante-deuxième ouvrage
 paraît en langue tahitienne à Papeete
 très exactement 63 ans
 après la publication à New York
 de la première édition française et anglaise
 du Petit Prince, le 6 avril 1943.

Logo
 Bobby Holcomb

© Editions Haere Po, B.P. 1958,
 98 713 Papeete - Tahiti, Polynésie française
 haerepotahiti@mail.pf
 ISBN 2 904 171 59-7

Mise en page patricia sanchez
 Imprimerie STP-Multipress